

W A L W E

ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS

wõimalikult igal reedel

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 24

Reedel, 9. juunil 1922

2. aastakäik

Sisu: I. diwiisi intendantuuri kuritarwitustest. — Narwa karantiinist. — Inwaliid — wäejooksikuks. — Kuidas meil maareformi teostakse. — Kewadine raudteede ülewaatus. — Millal lõpeb meie rahwa õigustunde wägistamine? — Kui kergelt meil asja peale waadatakse. — Tulekahju Wõsu lauawabrikus, Wirumaal. — Kah kangelased. — Eesti keele wõltsijad. — Veel ametnikkude „k. i“. — Üks vähempakkumise lugu. — Kroonika. — Kirjad toimetusele. — Kuidas meie riigi raudteeametkonna korteri kriisi lahendatakse. — Autasu kokkuwõtted.

I. DIWIISI INTENDANTUURI KURITARWITUSTEST.

Ammu juba liikusid jutud, et I. diwiisis kõik asjad korras pole. Kindral Soots sellewastu pidas Riigikogus wägewa kaitsekõne, kus ära püüdis näidata, et asi ei ole sugugi nii hull, kui kurjad keeled rääkida feawad.

I. diwiisi kuritarwitused algawad juba wabadussõja algul; kui nendest kindral Tõnisson'ile ettekanti, siis lõi ta selle peale harilikult käega. Asi läks niikaugele, et terve Rakwere linn, kus igasuguse sõjakraamiga poolawalikult kaubeldi, laadaks muutus. Kui üks ametnik, kellel rewideerimise õigused, selle wastu protesteerima hakkas, siis ähwardas kindral Tõnisson teda püüside wahel Narwa saata, mille teostamiseks ka üks ohwitser sõduritega wälja saadeti. Sellest wägiwallast sai teatatud sõjaministritele, kuid asi jäi kalewi alla.

Rakwere kodanikud räägiwad sellest omapärasest laadast tänapäewani, kus intendantuuri mehed suuri summasi kokku kraapisid igasuguse kroonu wara müümisega. Sõjasaagina saadud hobused jagati omawahel ära, toideti neid aastate kaupa kroonu kaerte ja heintega ja pärast müüdi maha.

Põhja-lääne armee lagunemise ja kraami üleandmise ajal müüdi eraisikutele püüli jahu wagunite wiisi ja raha pisteti tasku, ilma et riik sealt pennigi oleks saanud. Endine I. diwiisi intendant, nüüdne warustuse walitsuse ülem, teadis muidugi neist operatsioonidest, sest ega ta muidu sõjasaagina saadud hobuse omale pidanud, teda peale aasta, ise siin olles, Rakweres toita laskis, ja wiimaks Tallinna saata käskis.

Arusaadaw, et Tallinnas niisugusest mehest lugu peeti, kes uue koha peal tekkide,

nahkade, rukkide, bensiini, saabaste jne. operatsioonidega aina oma endist „wilumust“ kinnitas.

Lahkunud polk. Rothbergi asemele pidi leitud saama ka wääriline kandidaat ja kindral Tõnisson määras intendandiks leitnant Wende't, kes tol ajal jaama komandandina kindral Tõnissonile wagunisi muretses.

I. diwiisi asjaajaja Awiku mahalaskmine tõi päewawalgele veel palju niisugusi kuritarwitusi, millest seni aimugi ei olnud. Nii näituseks tehti igasuguseid fiktiivseid arweid sajatuhandete markade peale, kus raha renteist wälja wõeti ja omale jäeti.

Nii „osteti“ kaksikümmend karilooma, missugune ostmine ainult paberi peal seisib, kuna tegelikult loomi keegi ei näinud. Nii opereeriti metsaga jne.

Kontrolli pealekäämisel sai intendant Wende lõpuks arreteritud.

Kõik see sunnib lõpuks küsima, kas tõesti meie intendandid kõik sarnased on, et nende kätte ei midagi usaldada ei wõi, ilma et riik selle all tublisti ei kannataks?

Ja kas tõesti nime „intendant“ ainult sõimusõnana tarwitada tuleb?

Sämi.

—=0=—

NARWA KARANTIINIST.

1921. a. 22. aprillist kuni maikuu alguni rewideeris Riigikontrolli tsiwiil osakonna wanem kontrolöör K. Enson Narwa karantiini asjaajamist ja administratsiooni tegevust.

Asjaajamine leiti, nii kui rewideerimise akt tõendab, enam-wähem korras olema.

Sellewastu tuli aga awalikuks nii mõnigi warjukülg karantiini ülema alamkapten Waheri tegewusest:

1) tema käsul oli antud 1. diwiisi staabile nowembrikuus 1920. a. Karantiini summadest 225.000 marka staabi laekas olewa puudu jäägi katmiseks;

2) tema käsul ei tohtinud laekahoidja seda laenamise operatsiooni Karantiini raamatutest läbi kanda;

3) laekahoidjal oli kõigewaljemalt keelatud sellest laenu operatsioonist üldse kelle-gile awaldata;

4) 1920. a. mai ja juuni kuude jooksul oli Karant. ülem al.-k. Waher käskinud waesematel optantidel toleaege Karantiini hoowi peal (Karantiin asus sel ajal endises wiinaladu ruumides) hunnikus olewatest purunenud pudeli kaestest korgid wäljakorjata, makstes korjajatele iga korgi eest üks penn waewatasu, ise aga müüs need korjatud korgid edasi Narwa apteekritele 4—5 penni tükk. Saadud wahekasu jäi Karantiini kassasse sissekandmata.

Weebruarikuus 1921. a. juhtus sama herraga äpardus. Karantiinis wiibivate naisoptantide seas oli sel ajal keegi preili X., kes oma wälimusega al.-kapt. Waherile näis iseäranis meeldima. Selle tagajärjel meelitas al.-k. Waher preili oma kabinetis ja asus teatawas mõttes ettepanekute tegemisele. Et neiu tema soowidele wastu ei tulnud, siis katsus ta oma soowi jõuga läbiwiia. Karantiini ülema kabinetis akna wastas olewa kõõgi akna taga ei olnud pealtwaatajatest puudu. Öhtuse aja tõttu oli pealtwaatajatele ülema kabinetis ettekannetaw „draama“ hästi näha — kõik jälgisid seda iseäralise huwitusega. Ülemus oli oma kabinetis nähtawasti nii julge, et elektri walgustuse kiinni keeramata ja aknale eesriide etteõmbamata jättis.

Karantiini teenijate-pealtwaatajate kaudu sattus juhtumine ajalehe weergudele. Paar päewa hiljem ilmus kohalikus lehes „Põhja Kodu“ följetoon „L ä b i a k n a“. Meil kõigil, Karantiinis teenijatel ametnikkudel, oli selge, et isik, kes asutuse nime nii jämedalt on kompromiteerinud, asutuse juhatajaks edasi jääda ei wõi ja lahkub ametist. Kes aga kõige peale waatamata rahulikult edasi teenima jäi — oli Karantiini ülem alamkapten Waher.

Kui kaua püsib weel sarnane herra Karantiini ülema kohal? Kui kaua lubatakse temal weel asutuse nime ja au teotada? Miks ei ole tänini Riigikontrolli rewideermise materjaali põhjal tema kohta eeluurimist algatud? Kui Eesti Wabariigis weel õigusline kord ja riikliste asutuste hää nimi

midagi maksab, siis tohib kodanik loota, et selle herra kohta kõige waljem järeleuurimine ettewõetakse ja niisugune isik Karantiini ülema kohalt wiibimata tagandatakse.

Mis ütlete teie, kellele Narwa Karantiin nii administratiivselt, majandusliselt kui sanitaarselt allub, selle kohta?

R. K.

—o—

INWALIID — WAEJOOKSIKUS.

Kui hoolimatalt ja lohakalt mõnes meie sõjawäe asutuses asju aetakse, näitab allpool järgnew juhtumine.

1918. a. astus kooliõpilane N. wabatahtlikult sõjawäeteenistusse, kus 17. märtsil 1919. a. sai raskesti käest haawata. Pärast sõjalõppu, et edasiõppimist jätkata, sai E. wigastatud sõjameeste ühisusest 3400 marka laenuna, mida ära tasuma pidi priikooli saamise rahast. Sellepärast pöörab ta 8. märtsil 1921. a. palwega Tartu linna hoolekande osakonna poole, et teda saaks priikooli saamiseks ettepanud.

Tartu linna hoolekande osakond pöörab X jalawäe polgu ülema poole, et sealtpoolt saaks samme astunud priikooli saamise suhtes.

Et mingisugust wastust ei järgne, katsub hoolekande osakond weel kord õnne ja palub oma endise kirjale wastust. Mõne päewa pärast teatatakse sealt, et sõjaministri päewakäsu põhjal kõik priikooli saamise ettepanekud lõpetud on.

Sellega mitte rahule jäädes, pöörab õppur-sõdur nüüd Kooliwalitsuse poole, selletades, et tema enne sõjaministri päewakäsu tähendatud tähtaega palwe priikooli saamise üle sisseannud, mispeale Kooliwalitsus teatas, et õppur-sõduritele priikooli saamise ettepanekud uuesti wõimaldatud, kuid selleks tuleb teenistuskohtadest wastawad tunnistused muretseda. Et polk juba likwideeritud, siis saadakse lõpuks sõjawäe arhiivist teenistuslehe ära kirki, kus kõne all olewa sõduri kohta järgmised teated sees:

Haawata saanud ja haigemajasse ewaku-eeritud. Tartu sõjawäe haigemajast kahe-nädalise puhkusele lubatud. Puhkuselt mitte õigeaks ajaks tagasi tulnud sõjajooksikuna loetud 24. aprillil 1919. a.

Kui jooksik üle 2 kuu polgust ära olnud, polgu nimekirjast mahakustutud. —

Niisugune ootamata „waejooksikute nimekirja sattumine“ sunnib kooliõpilast Tartu rahwawäelaste registreerimise büroo

poole pöörama, kus wäljaantud tunnistusest loeme aga, et tema arstlise komisjoni otsuse järele 12. märtsil 1920. a. sõjawäe-teenistusse kõlbmataks tunnistatud, haawamise tagajärjel 40% töowõimet kaotanud ja haiguste nimekirja § 18. põhjal täiesti wabastatud on.

Muretseb haigemajast ära kirjad, kust näha, et teda puhkeaja lõpul komisjoni läbiwaatusele ja uuesti haigemaja rawitsusele määrati.

Kõik see kirjawahetus saadetakse X polgu ülemale, kus palutakse selgitust, mis põhjusel teda wäejooksikute nimekirja üles wõeti.

Ligi kuuajalise ootamise järel ilmub kirjawahetus tagasi, kus sõjawäe arhiiv teatab, et tema poolt kokkuseatud teenistusleht X jalawäe polgu päewakäskudega kokkukõlas on ja midagi enam juurelisada ei wõi, sest arhiivi kompetentsi kuulub ainult õienduste andmine. —

Sellega on siis kõik täiesti „wormilik“.

Selle asemel, et paluja soowile wastutulla ja kirjawahetust õigele teele juhti, katsutakse wõimalikult sellest lahti saada ja kui mitte muidu, siis aega edasi wenitada ning wiimaks lühidalt teatada, et termiin üle on läinud. Imelik paistab seal juures see, mikspärast kellegil mõte ei ole tulnud wäejooksikut seaduslikule wastutusele wõtta. Sellest wõib oletada, et wäeosas „anoniimised“ teated ikkagi olid, et kirjawahetuses märgitud sõdur mitte jooksus, waid haigemajas rawitsusel on. „Ametlik“ paber aga, mida harilikult haigemaja uuesti rawitsusele wõtmisel wäeosasse teadmiseks peab saatma, oli kas mõne ametniku hooletuse läbi kaduma läinud wõi ei arwatud seda heaks haigemajast wäljagi saata. Ja nii muutub isik, kes wabatahtlikult sõjawäkke astunud, seal haawata saanud ja töowõime kaotanud — teadmata ja tahtmata wäejooksikuks... pealegi niisuguseks wäejooksikuks, keda ükski wastutuse alla wõtta ei mõtle!

Mis tunneb aga selle inimese süda, kes wabatahtlikult kodumaa kutsel eeslinile astus, seal haawata sai — terwise kaotas ja nüüd tänuks wäejooksikuks loetakse. Nii kui ülaltoodud kirjawahetusest näha, haaratakse igast paragrahwi ja punkti sabast kinni siis, kui teenitud töö õiglasest tasunõudmisest jutt on, et nõudmist tagasi tõrjuda, kuna kellegil meele ei tule, nõudmist ehk nõudjat õigele teele juhtida.

Kust wõtab aga inwaliid-wäejooksik oma wõlataasuniseks raha, mida Wigastatud sõjameeste osakonnalt laenas, lootuses, et kord ikkagi päike paistab ja tema õigused walge ette tulewad? Mil kombel õpib ta edasi?

Nii kui kuulda, on wäejooksikuks „formuleeritud“ wigastatud sõjamees oma kaaswendade Demobiliseeritud Sõjawäel. Liidu keskjuhatusse poole pööranud ühes 14-lehelise kirjawahetusega.

Wõib olla, ehk läheb meie kodumaa wabastajate keskjuhatusel korda see, mis sõjawäe „ametlikel“ asutustel wõimata ja „keeruleine asi“ tungib paragrahwide merest läbi.

Sarnaseid juhtumisi wõib weel palju ette tuua. —

Nii kaswatatakse meie tulewase sõjawäele lugupidamist ja usaldust oma juhtide wastul

Söber Kaarel.

KUIDAS MEIL MAAREFORMI TEOSTAKSE.

Pea igas lehes leidub midagi, mis ühendatud meie maareformi teostamise wäärnähtustega. Selle asemel, et asjale kiiret parandust tuua, laseb meie põllutööministeerium asja wana rada edasi käia, mille tagajärjeks awalik nurin on.

Awaldame siin ühe asunikude palwe, mis hiljuti põllutööministrile saadatud, kuid kas see palwe tähelepanekut leiab, jääb küsitawaks, sest asunikud ise kahtlewad selle juures, teades meie põllutööministeeriumi saamatust.

PÖLLUTÖÖ MINISTRILE.

Wiru maakonna, Jõhwi walla,
Edise mõisa asunikud.

13. mail 1922. a.

P A L W E.

Palume Teie rutulist ja energilist korraldust Edise mõisa asunikke elujärje parandamiseks, kelle seisukord järgmine:

1) Korterite küsimus: Edise mõisa lossis on 15 tuba, missugused kõik kindral Tõnisoni käes tarwitada, kes ühelegi asunikule ruumi elamiseks ei anna; kärneri majas, kus 5 tuba ja meiereis 2 tuba, mis endise mõisa tööliste alt wabanesid ja missugused korteri komisjoni poolt asunikkudele elamiseks määratud, on Tõnisoni omad töölistel elama mahutanud; metsaülema ja tema teenijate tarwitada on 7 tuba, asunikke tarwitada on ainult üks tuba, kuna kaks asunikku poole wersta kaugusele mõisast endiste mõisa tööliste juure ruumi on leidnud, missugune elu-

järg pikema aja jooksul majapidamise häwitab, sest loomad ja põllutöõriistad on mõisa juures.

10 perekonda asunikka on oma kraamiga lageda taewa all, sest endised mõisa töölised on asunikke vastu waimulised ja ei taha kuuldagi ühtekoondamisest ja asunikele peawarju andmisest.

2) Loomade ja põllutöõriistade ruumid on ühetasaselt asunikke wahel ringkonna walitseja poolt jagamata ja kätte näitamata. Kindral Tõnisson ja kohalik metsaülem on paremad loomade laudad, tallid, põhu hooned oma kätte wõtnud ja talitawad täiesti oma tahtmise järel, kuna asunikud waestekslasteks jäetuna üks päew ühes ja teine päew teise ruumides oma loomadele ulualust peawad otsima.

3) Asunikele jagati 2. mail loomad ja inventaar wälja, kuna karja selle lahtilaskmiseni töiduga ei warustud. Ometi on Edise mõisa ülewõtmise puhul riigile 1. juunil ülewõetud põlluheina 500 puuda, metsaheina 300 p., põhku 200 p. ja rukki õlgi 1300 puuda.

4) Edise mõisa riigistamise puhul on ülewõetud ja riigistud 20 kubiksülda küttepuid, kuna neid puid asunikele wälja ei anta ja kätte jõudwa põllutöö ja ainelise kitsikuse pärast ei ole asunikkel wõimalik ennast esialgu surwe küttepuudega warustada.

Kõigi nende puuduste kõrwaldamiseks oleme mitmekordselt pööranud kohaliku ringkonna walitseja hra Tedrese poole, kuid ilma mingisuguste tagajärgedeta, mispärast oleme sunnitud Teie poole hra Minister pöörama, et Edise mõisa asunikele saaks: 1) korterid antud, kus inimestel elada wõimalik, 2) et loomade ruumid saaks asunikude wahel ära jaotud, ja 3) et wilja-, heina- ja kartuliseeme saaks laenuna antud kuni sügiseni, missuguse tasume sügisel ühes protsentidega.

Kõik oleme suuremalt osalt tasuta maa saajad, kes 7—8 aastat kaewikutest waewlenud ja nüüd tuleb jällegi puu alla elama asuda. Põllud, mille järel meie nii igatsenud, oma paremad tunded ja werepiisad selle eest ohwerdanud, oleme sunnitud eluwõimaluse wõtmise puhul sööti jätma.

Allakirjutanud 12 Edise mõisa asunikku.

KEWADINE RAUDTEEDE ÜLEWAATUS.

Raudteede ülewaatust korraldatakse raudteeülema algatusel iga aasta kaks korda. Komisjon sõidab erarongiga wabariigi raudteed otsast otsani läbi ja temast wõtawad osa, peale raudtee ülemuste, ka riigikontrolli ja teedeministeeriumi esitajad. Endisel Wene ajal oli nimetud komisjoni eesmärk raudteede tegewuse üle selgusele jõuda, wastawate korralduste teel teenijate olu parandada ja raudteed tulusamale tegewusele juhtida. Praeguste komisjonide tegewuses seda nähtawale ei tule, waid sõit erarongiga, mis riigile mõnedki sajad tuhanded maksma läheb, on rohkem lõbusõidu taoline ja temast pole seni ükski liiniteenija, ei enesele ei ka riigile kasu näinud.

Täna aasta oli iseäraline suurearwuline komisjoni koosseis — 35 ülemust — mis oma arwu poolest Nikolai II. ehk Trepowi erarongide saatjate ülemuste arwust umbes 100% wõrd suurem.

Pikkisilmi ootame, liiniteenijad, millal raudteewalitsus meie olukorda parandama hakkab — meil puuduwad paljudel seni korterid, riided, põhiseadus, rongide liikumise ja ameti kohustuste määrused, mille kõrwaldamiseks juba 1920. a. korraldust lubati teha. Nüüd on kaks aastat mööda, kuid paljud teenijad peawad endiselt puukuurides ulualust leidma, räbalates riietes rongisid saatma ja ilma mingisuguse kindla määruse ja juhtkirjata rongide liikumist korraldama. Kui aga rongi õnnetused juhtuwad, süüdistatakse meid Weneagsete raudtee määruste põhjal, milledest ainult osakondade ülematel üks eksemplaar tulekindlas kapis luku taga alal hoitakse.

Ma eitan täiesti niisugust ülekohtust korda, mis wabariigile suurt kahju toob ja leian, et tulewikus igas juhtumises, milles wastawad kirjalikud määrused wälja andmata, seda ülemust kohtulikule wastutusele tuleb wõtta, kes pole wiitsinud, oma kohustuste nõudel, määrusi wälja anda.

Ajalehest lugesime, et paljud ehitustööd raudteel krediidi puudusel seisawad, kuid see õiendus on absurdiline, sest walmis metsamaterjaale mädaneb paljudes jaamades tuhandeid standarte ehituse ootel. Kas oleks siis kergem tulewikus, metsade puudusel, wäljamaa metsadest materjaali osta ja hooned ehitada, ehk nüüd, mil ehitusmaterjaal walmis, ehituse kulud kanda? — Leian wiimase wariandi õigemaks ja kes siin krediidi puudusest sonib, on riigile kahjulik isik.

Täna aasta on raudteed seni tuluga töötanud ja sellepärast peaks ehituste peale erakorralist krediiti nõutama. Ka on lubamata, et niisugusel olukorral seni raudtee-

lastele pole riigi kudel riideid wälja antud. Kadedusega waatawad töökad raudteelased politseinikkude peale, kes käed taskus, pääwas neli korda pooleks tunniks sõidurongi ajaks jaama ilmuwad ja lühikese aja jooksul juba kolmandat wormi kannawad, kuna jaamades raudteelased, kelle tööwiljakus riigile tulu toob, lapitud pükstes reisirongisid wastuwõtawad ja saadawad, sellega wäljamaal meie raudteedele, ühes haisewaks muutunud mustade II. klassi wagunite sisemusega, „kuulsust“ teeniwad.

Juhin paljude omasuguste liiniteenijate nimel wabariigi walitsuse tähelpanu ülemal-tähendatud korratuste peale, mis raudteelaste keskel palju pahameelt ja walitsuse wastu waenulikkust sünnitab.

Liiniteenija.

MILLAL LÖPEB MEIE RAHWA ÕIGUSTUNDE WÄGITAMINE?

Igal elujõulisel rahwal peawad olema soodsad elutingimused, muidu lämbuwad rahwa kultuurilised eneseawaldused sootuks. Eesti rahwas on aastasadasiid wägiwalda ja surwet kannatama pidanud, on aastasadasiid tööd teinud selleks, et teised mureta elada wõiks. See surwe ja ebanormaalne olukord on rahwa organismi ja hingeelusse raskeid haawu löönud, mille tagajärgesi meie praegu weel põeme. Suur rewolutsioon ja Wabadus-sõda panid särke Eesti wabaduspäikese. Eesti rahwas on ise oma peremeheks ja saatusejuhiks saanud. Oleme suurte jõupingutustega omale rajanud demokraatlise riigi ja walitsuse, kus peab walitsema õiglus ja kord. Kuid õiglust ja korda peame nii tihti meie riigiametnikkude juurest latre tulega otsima. Mehed, kellede kätte wõim on usaldatud, jatkawad seda ebakohaselt tarwitamast, sellega rahwa õiguspsühikat wägistades.

Nii tihti on ajakirjanduses juttu olnud meie metsade walitsuse ametnikkudest, metsa-ülematest, iseäranis nende tegutsemisest ja ümberkäimisest rahwaga. Nurinad nende wastutulematusesest, eestlasele waenulikkust iseloomust (Pärnumaal on kõigest kaks metsaülemat eestlased, teised kõik saksa-soost isikud) ja üksikutest wägiwallategudest, wõtawad kord korralt intensiivsema iseloomu.

Toon siinkohal näituse mõne metsaülema tegewusest ja rahwaga ümberkäimisest Pärnumaal, mille kohta Pärnu osakonnal dokumentaalsed andmed olemas.

Wändra metskonna metsa-ülema Holtz'iga

ei saa ümberkaudne rahwas milgil tingimisel rahul olla, millise ametniku parunlik iseloom wõimatu raskeks teeb temaga asjaajamise. Heidame korraks pilgu selle herra minewikku. — 1918. a. algul, kui Saksa okkupatsiooni wäed Eestit waldasid ja otsaga Wändrasse jõudsid, ilmus Holtz ühes Saksa sõjawäelastega kohalisse wallamajasse, käsutas walla wolikogu kokku, esines nimekirjaga, keda walla wolinikkudeks panna (nimekiri sisaldas ainult saksameelseid mehi, on Holtzi oma käega kirjutud ja seisab weel praegu walla arhiwis). Holtzi nimekirja wastu protesteeris terwe wolikogu. Isegi kohaline Saksa komandant oli Holtzist wabameelsem ning lõppude lõpuks ei läinud Holtzi nimekiri läbi. Okkupatsiooni ajal sai Holtz weel mitmesuguste wägitükkidega toime; näituseks tõstis ta oma rentnikud ilma kohtuta, Saksa sõjawäelaste abil, kohtadelt wälja. Enne Landeswehri pealetungimist käis kohaliste asunikkude kari riigimetsas, kui aga Landeswehr juba Wolmari ära wõttis, keelas Holtz metsas karjatamise ära. Hiljem, kui Landeswehr löödud oli ja asunikud läksid järelepärima, mikspärast karjatamine ära keelatud, wastas Holtz: „ega mina pole keelanud, metsawahid waletawad, mina pole niisugust käsku annud“. Eesti Wabariigi loomisega jäeti ka Holtz metskonna metsaülemaks edasi. Ühtlasi oli ta ka endise mõisaomaniku krahw Fersen'i wolinik, müüs krahwi metsa ja kraami. Metsaga angeldamine oli aga temal, kui riigimetsa ametnikul, seaduse poolt keelatud. On olemas tõendus, et Holtz palju endise metskonna inventaari riigile üleandmata jättis, seda isiklikuks omaduseks tehes. — Omal ajal (1919. a. algul) saatis U.-Wändra walla wolikogu saadiku põllutöoministeeriumi Holtzi kui Eesti riiklusewastase ja okkupatsiooniaegse tegelase wastu protesti tõstma, kuid protest jäi tagajärjetaks.

Sõdurite omakstele, kes sõjaajal riigimetsast prii kütust pidid saama, määras Holtz kõige kaugema metsa, selle juures nii wiletsa, et isegi tööd ära ei tasunud. Nii jäiwad Wändra sõjawäelaste perekonnad ilma puudeta...

Siis edasi. Wändra metskonna raioonis olewaid metsaheinamaid ei ole Holtz wäljapakkunud, waid lasknud need isiklikuks kasutamiseks poolitada, sellega riigile kahju sünnitades.

1921. a. kewadel andis Wändra peremees Kirkmann metsade peawalitsusele palwe oma maatükki, mis riigi metskonnaga ühes,

ümberwahetada teise tüki vastu mis tema, Kirkmanni, õue all. Palwe saadeti metsade peawalitsusest Holtzi kätte, et kohapeal wahetusaja järele waadata ja lahendada. Holtz pidas mitmed kuud palwe oma käes ja kord, Kirkmanniga kokku saades, nõudis wiimaselt 25.000 marka altkäemaksu, lubades sel korral wahetuspalwet heaks kiita. Kirkmann ei olnud aga nõus nii palju maksuma; puuduwad andmed, kuidas asi lõppes. Põllutööministeeriumile sisseantud mitmekordsete kaebtuste järel sõitis läinud aasta sügisel ministeeriumi käskudetäitja ametnik asja koha peale juurdlema. Juurdlusega said kõik eespool ettetoodud asjaolud tõestud ja asi ministrile ettekantud. Peale selle käinud ka Pärnu maakonna metsaülem hra Aun Wändras mingisuguse kaebtuse põhjal rewideerimist toimetamas. Ei saa tähendamata jätta, et Wändras waewalt mõni perekond leidub, kellega Holtzil kokkupõrkamist weel pole olnud.

Kui Balti-sakslane, nagu Holtz ennast nimetab, räägib ta õige wiletsasti Eesti keelt; rääkimise juures Eesti keele peal „kokutab“ ta, kuid nagu teada, ei kokuta Holtz mitte Saksa ehk Wene keelt rääkides.

Karksi metskonna metsa-
ülem Nockur.

Teine samasugune okkupatsiooniaegne „kangelane“ on Karksi metskonna metsaülem Nockur. Temast on waremalt mitu korda „Waba Maas“ ja „Päewalehes“ kirjutud. Ka on hulk kaebtusi Nockuri peale põllutööministeeriumi saadetud, milliste hulgas mõned 50—60 allkirjaga, nende seas ka Karksi walla wolikogu oma. Neis kaebustes on ministeeriumi tähepanu juhitud Karksi metsaülemale ebaloomuliku ümberkäimise peale rahwaga, üksikuid wäärnähtusi ettetoodud jne.; kuid kõik on jäänud seni tagajärjetaks. Koha peal asja uurimas käis Pärnu maakonna metsaülem Aun, kes 2—3 kaebajat „ülekuulas“ — ja tagajärg oli see, et need oma allkirjadest koguni ära ütlesid (üks isegi tunnistas oma allkirja wõltsituks). Seda kõik on juurdlusega tõeks teinud põllutööministeeriumi käskudetäitja ametnik, kes ministeeriumi poolt välja oli komandeeritud. Mainit ametnik kuulas üle hulga kohalisi elanikke, saawutas hulga süüdistusmaterjaali Nockuri vastu. Tähtsamate tumistajate hulgas oli ka lugupeetud kadunud Karksi kihelkonna arst Dr. Laas.

Peale juurdluse toimetamist oli kuulda, et Nockur ametist wabastud ehk ümberpaigutatud saab, kuid nagu teada, olla Nockur selle peale isiklikult Tallinnas käinud, — mille tagajärjel ta praegu ikkagi oma kohal

edasi püsib, kuna toimepandud juurdlus kadunud on...

Kõiki ülemalettetoodud tõeasju lugedes tõuseb wihapuna palgele. Küsima peab: kas see kõik sünnib Eestis? Kas ettetoodud andmed küllalt selgelt ei pildista metsade peawalitsuse wõimu ebakohast teostust, mis ometi ükskord walitsuse kõrwu peaks ulatama? Juhtub keegi eestisoost riigiametnik eksima ehk mitterahwameelepärane olema — on tema kohe kõrwaldatud, kuid imestama paneb, kes on siis õieti meie metsaülemad, et neil nii kindel seljatugi?

Mehed, kes eestlastele oma rahwuse poolt põlised waenlased olnud, kes tsaari-, niisama okkupatsiooniajal oma wägitegudega kuulsaks on saanud, kelledele Eesti rahwa hingeelu ja käekäik wõõrad on, needsamad mehed püsiwad nagu saatuse pilkeks oma kohtadel, jätkates Eesti rahwa õigusetunde ja seaduse kõige alatumal kombel wägistamist!

Kas see asjaolu ei aja rahwast ärewusse, kas ei kõiguta meie riiklist alusmüüri?

Ja meie põllutööministeerium? Tema kaitseb kõige energilisemalt rahwale wihatuid ja wastutulematuid ametnikke!

Lõpuks peab imestusega küsima, kuhu jäid põllutööministeeriumist käesolewas asjus juurdlused, mis enestes kriminaalkuritegusi sisaldawad? Arwan, et ainult prokuratuuri wõim wõib sarnaseid asju lõpetada, mitte aga põllutööministeerium ehk metsade peawalitsus.

Eesti rahwa õigustunde ja hea käekäigu nimel nõuame meie wiibimata sarnaste meeste kõrwaldamist ja seaduse kätte andmist enne weel kui demobiliseeritud sõjameeste esitus abisaamiseks Riigikogu poole peab pöörama.

(„Sõjamehe Kodu“.)

KUI KERGELT MEIL ASJA PEALE WAADATAKSE.

X-jalawäe polgu likwideerimise puhul tuli ilmsiks suur puude puudujääk — 444¼ jookswat sülda, 16 wersh. pikad. Tähen-
datud arw puid oli küll pwk. põhjal wäljaminekuks näidatud, kuid selle kohta mingisuguseid tõendawaid dokumenti ei ole. Kogutud andmete põhjal selgus, et X-polk on N. metskonnast 1920. a. sõjawäelaste tööga walmistanud 1402 jooksw. sülda põletispuid, pikkus 16 wersh. ja 200 teiwast 3 arsh. pikad ja 3 tölli jämedad. Kwüitungi

järel on arwele wõetud kõigest 10317⁷/₈ jooksw. sülda. 370 sülda on jäetud arwestamata. Üldine puudujääk — 8141¹/₄ jooksw. sülda puid ja 200 teiwast.

Juurdluse tegemise juures selguis, et 370¹/₈ sülla puude eest, mis oli X-polg riigi metsas walmistanud, maksis polgu ülem N. metskonna kassasse 72.825 marka, ettekäändel, et puud lähewad polgule ja polgu ohwitseeridele seadusliku normi lisaks. Seda aga ei tehtud.

„Et wäljamaalastele wastutulla“ — müüakse osa puid — 255³/₄ sülda ühes koju-toomisega kroonu hobustega ja raudteel sõjawäe weopiletiga — „Rahwuswahelise Punase Ristile“ 457.400 marga eest maha, sellega 384.575 marka teenides.

Polgu ohwitseerid ja ametnikud puid saanud ei ole.

200 teiwast on diwiisi ülema kindral Tõnissoni käsul riigi metsast raiutud ja temale äraweetud. Selleks otstarbeks on iga N. linnas ja piirkonnas asuwale wäeosale tehtud kohustuseks lühikese aja jooksul metsast 200 teiwast — 3 ars. X 3” — raiuda, ära-koorida, otsad terawaks teha ja N. kindluse hoowi wedada ja Y-bataljoni hoole alla ära-anda. Osa nendest teiwastest on minewal suwel raudteed mööda Jõhwi ehk Sompajaama saadetud. Detsembrikuu sees annab Y-bataljon järeljäänud teibad Z-wäljabatareile üle „hooldmiseks“, kui kindral Tõnissoni omandus.

Käesolewal jaanuarikuul saab batarei ülem kindr. Tõnissonilt käsu — „teibad, 1372 tükki, wiibimata waksali wedada, wagunisse laadida ja sõjawäe weopiletiga Jõhwi jaama saata wäljabatarei nr. 17. korraldusse.“ Selle käsu peale laadib batarei teibad wagunisse ja intendantuur saadab Jõhwi. Teiwaste eest raha metskonna kassasse ei ole makstud.

Edasi selgus:

X-polgu ladust on sama polgu majandus-ülema teadmisel kõrwale toimetatud „üks mototsiklet ja neli autogummi“.

Polgu ülema käsul on M. mõisast ära-toodud „sõjasaagina“ ja tema poolt omandatud „üks tiwklawer“.

Kroonu laewade eksploateerimisest saadud rahast on polgu ülem „omandanud 7643 marka“. Kui palju laewade eksploateerimisest raha saadi — ei ole wõimalik selgeks teha, sest raamatupidamist selle kohta ei ole olnud.

Kodanik K. on maksnud X-polgu jõe-meeskonna ülemale heinte wedamise eest 5500 marka ja peale selle laewameeskonna tarwis 2400 marka. Sellest rahast on jõe-meeskonna ülem al.-leitn. O. äraannud polgu

ülemale „edasiandmiseks“, 3300 marka. Wiimase seletuse järel maksnud tema, leitn. O., 2200 marka laewa meeskonnale, waatamata, et K.-lt oli eraldi wäljanõutud 2400 m. Nii jäi 3300 marka polguülema kätte.

Kodanik K...figa oli suusõnaline leping tehtud 1920. a. suwel „heinte walmistamise asjus“. Heinad tehti sõdurite tööjuga.

Tehtud heintest sai K...f omale 2166 puuda „kodutoomisega polgu kuluga“, mis lubamata tegu. Polgule antud osast — 1083 puuda — wõtab polguülem 569 puuda oma lehmade toitmiseks ja müügi tarbeks. Nii sai polk kõigest 514 puuda omale.

Polguülem hangeldab — ostes eraisikutelt puid 800—1100 marka süld ja edasimüües neid 1500—2000 marka süld.

Polgu ülem wõtab 1920. a. suwel oma peale kohustuse maksu eest „uulitsate koristamise ja puhastamise“ Rahwuswahelise Punase Risti asumise raionis tasuks saades 50 marka päewas. Tööd tehti polgu sõdurite poolt, kus juures tarwitati kroonu hobuseid ja tööriistu. Punaselt Ristilt saadud raha — 3450 marka wõttis polguülem omale. Polgus „raha raamatus“ ei ole see summa läbi wiidud ega päewakäsus awal-datud.

Kõigi selle eest sai polguülem sõjamistri käest ainult noomituse.

Sämi.

—o—

TULEKAHJU WÖSU LAUAWABRIKUS WIRUMAAL.

Waewalt 2 aastat on sest mööda, kui tulelondid Wösu Loosbergi põlewast majast taewa alla lendasid. Nüüd 23. mail nähti neid jällegi taewa all keerlewat, hiiüdsid sarwed ja jooksid inimesed üksteise wõidu tule wastu wõtlemata. Seekord ei rutatud mitte üksikute waeste inimeste waid riigi warandust päästma: põlesid ju lauawabriku hooned. Sellepeale waatamata, et inimesed ja pritsid kõik aegsasti kohale jõudsid, ei suudetud wabriku hoonetest enam midagi päästa: inimeste kohale jõudmisega langes ta kokku oma alla ikka suuremaid warandusi mattes. Hakkasid põlema kuiwad palgiwirnad, walmis tehtud lauad, põletispuud ja telliskiwiwabriku kuiwatamise sarad. Wiimaste lõõmami-seks andsid suuresti hoogu sarade wahel weetud puuwirnad. Pritsimestel tuli selle läbi ainult weel kaitseda, et tuli mööda kuiwa metsa Wösu külasse ja mere kaldal seiswate suurte lauawirnadesse ei tungiks. Selleks pandi kaks pritsi metsa, üks tel-

liskiwiwabriku hooneid ja lauawirnasid kaitsema. Hoolsa pumpamise, sarade mahaloõhkumise ja puude laialilooximise läbi suudeti kella 3 ajaks häwitustele püüpanna. Seks ajaks jõudsid ka kohale Rakwere, Haljafa, Sagadi ja Wõhma tuleõrjujad. Neil muidugi ei olnud enam muud teha, kui tulkisid kustutada. Rahwa hoolsa töötamise läbi jäid riigile mitukümmend tubat palki, propsi, walmis tehtud lauda, telliskiwiwabriku hooned, põletispuud ja osa telliskiwi kuiwatamise sarasid tulest puutumata. Selle peale waatamata ulatab kahju summa 3 miljonini. Kui tähendada, et wabrik pidi ära müüdama tingimistega, et ostja ka kaua aega seisnud telliskiwiwabriku käima oleks pannud, peab ütleva, et riigi kahju kaugelt üle kolme miljoni ulatab.

Weel kurwema pildi saame, kui wabriku tegewuse ja tulekahju alguse juures peatada. Kas meelega ehk kogemata? Nii-sugune küsimine on igalühel, kes wabriku sisseaadet, korda ja töötamise wilja tundis, keele peal. Wabriku asi oli rahwa silmis algusest saadik tunne ja salalik. Ta peale ei waadatud ka kunagi tõsiselt, waid kui lapse mängukanni ja riigi raharaiskaja peale. Iseäranis suur oli imestus, kui wabriku direktoriks metsade peawalitsuse poolt Rooseni õemees, endine Wõsu politseikordnik, nimetati. Isenesest mõista, kui praktikata, teadmisteta ja kogemusteta inimesel sel tööstuse alal, käis wabriku juhtimine tal üle jõu. Masinad streikisid järjesti, töösaadused olid kirwetöö sarnaselt — jämedad, wähesed, wälisturu nõuetele mitte wastawad jne. Produktsiooni wähenemisega suurenesid aga wabriku ülewaldamise kulud. Nii-suguse töötamise tagajärjeks oli suurema osa „puhta“ laudade müük praak hinna eest „ärile“. Wiimaks kuulutati kogu wabrik müügi alla. Alghinnaks oli 5 miljoni. Seda hinda pidasid isegi niisugused agarad metsatöösturid, nagu Andewei, „Silwa“ jne., liig kõrgeks ja kaua aega ei leitud ostjat. Mitmekordse oksjoni tagajärjel pidi wiimaks wabrik põhja-armeelaste kätte minema. Enne kui seda uutele peremeestele suudeti üle anda, tõmbas tulekahju kõigist arwetest kriipsu läbi. Õnneks jõuti weel 3 päewa enne tulekahju wabriku hooneid Eesti Lloydis 1.700.000 eest kinnitada.

Tulekahju algatajaks oli loodetawasti lae all olew aurutoru. Sellest oli juba ennemaltki lagi põlema hakanud, kuid tööliste poolt ära kustutatud. Selle peale waatamata ei peetud tarwilikuks edaspidiste tuleõnnetuste ärahoidmiseks toru ümbruses kaitseabinõusid ette wõtta. Kõik jäeti wa-

na moodi hooletusse. Isegi wabrik jäeti lõuna ajaks ilma wahita. Selle läbi oli wargal-tulekahjul lõuna ajal, kui kõik ainet wõtma olid läinud, hea wõimalus oma häwituse töö alguseks. Nõndasamuti peab ka wabriku direktorist seda tähendama, et ta alati oma perega kõiki wabriku asju ajas; ei olnud temal abilist, ei kirjutajat, ega ka wabrikus masinisti. Isegi kõik Eesti töölistest lasti lahti ja jäeti wenelased töötama.

Mahapõlenud Wõsu lauawabrik oli üks wanematest. Kui Eesti metsad mõisnikkude kasuks lopsakaid õisi kandsid, töötas wabrik parun Pahléni käes hea eduga. Metsade häwinemise ja olude muutumisega jäi ta 1890. aastal seisu. Ta külje all asub ka telliskiwiwabrik, hulga kiwikuiwatamise sarade ja sauesegamise kastidega. Aastate wiisi andis see peale lauawabriku seisumääramist weel inimestele teenistust. Kuid ka see lõpetas oma tegewuse 1912. aastal. Sest saadik on siis mõlemad tehased tegewuseteta seisnud. 1920. aastal wõeti lauawabrik üle ja pandi käima. Oleks ka telliskiwiwabrikule elu sisse aetud, kui tulekahju selleks takistusi ei oleks teinud. Nüüd, kus suurem osa saradest maha on põlenud, nende ehitamine suurte kuludega aga seotud, on ka wabriku käimapanek kahtlane.

Pwl.

KAH KANGELASED!

Wabadussõjas olid mõned seljatagused kangelased wahwad teiste poolt saadud sõjasaaki omandama. Nii toimetas ka endine 1. diwiisi intendant, pärastine warustuswalitsuse ülem, polk. Rotberg, kes sõjasaagina saadud hobuse omale pidas, teda üks aasta kaheksa kuud riigi kulul toita laskis ja lõpuks 31. detsembril 1920. a. Tallinna toimetas ja omale jättis.

Sellega on polkownik Rotberg riigile kahju teinud ligi 95.000 marga suuruses.

Kui ehk riigikontroll seda kahju sisse nõudma hakkab, siis on meil põhjust arwata, et kõikwõimuline kindral Soots polkownik Rotbergi jälle oma kaitse alla wõtab.

Siiski soovitame riigikontrollile nõudmist polk. Rotbergi vastu alustada.

S.

EESTI KEELE WÕLTSIJAD.

Mitu korda on walitsuse poolt selleks määruseid wälja antud, et riiklistes asutustes Eesti keel kui riigi keel puhtal kujul saaks

läbi wiidud — isegi tähtaegasid on selles suhtes määratud, millal riigi ametnikkudel, kellel weel Eesti keel küllalt selge ei ole, seda keelt ära õppima peawad. Kuid otse kangekaelselt näeme meie iga päew väga iseloomulisi asju keele oskamises.

Olgu siin tõendusena alljärgnew dokument. Wannutatud adwok. Maydelli appellationi kaebtusest Tallinna-Haapsalu Rahukogule. Lugeja ei leia siit mitte üksi must tuhat kirja wigasid, waid ka täielist mõiste segadust.

See on meelega Eesti keele wassimine ja narriks tegemine. Herrad muulased, kui teie tahate Eestis oma ametiga leiba saada, siis vähemalt õppige omale Eesti keel selgeks, wõi kui teil seda keelt mitte waja ei ole, siis pange parem oma amet mahia.

APPELLATIONI KAEBTUS

Rahukohtuniku 4. jaosk. otsusega 7. Märtsist s. a. ei wöin mina rahul jääma ja palun asi uuesti läbi waatama ja otsus muutama.

Minu arwamise järele wöib L. ainult kahju tasumist nõuama, kui ta leiab, et ta on kahju sanud, aga siis ta peab ka teueks teha, et see kahju on temale proua Katharina Maydelli läbi tousnud. Seda on aga asjast mitte näha. L. oli õigus 4 lammast mõisa toidu peal pidama, ja temale sai pakutud oma lambaid mõisale tuua. Ta on aga oma lambad mitte mõisa toonud, ja pärast tuli wälja, et ta pidas, ja pidab weel praegus, lambad oma naese isa, J. N. juures. Niiwiisi on kahju mitte Maydelli süü läbi tulnud ja pruukib mitte tasutud saama. Peale seda mina arwan mitte, et L. on teuesti oma naese isale lamba toitu eest talwel 1818/19 aastal 2500 Marka maksnud. Esteks oli heinte hind sel ajal palju halwem, ja teiseks, kui ta peaks iga aasta 2500 Marka maksta, siis lambad jäewad temale väga kalid.

Kui aga peaks asja peale niiwiisi waatama, et L. peab lammaste söögi asemel isäralist tasu saada, siis on näha, et see tasu sai sell kombel antud, et talle anti 2 koormat heinu. Kaks koormat heinu on kõige vähemalt 50 puuda. L. ise löeb, et ühe lamba peal on talwel 25 puuda heinu tarwis, — siis on 2 lamba toit selle läbi tingimata tasutud. Aga lambad saawad mitte ainult puhta heinu, waid ka põhku, nii et 2 koormat heinu pidiwad 4 lamba peale küllalt olema.

Kas L. tarwitas neid heinte koormad teistmoodi, muutab mitte asja olu, — ta leidis omale käsulikem, oma lehmale, peale moisa töitu, weel rohkem heinu

anda, — ta wöis ja ka see heinu äramüüja, — aga ike need kaks koormad heinu peawad tingimata arwese wöetud saama, sest et need saiwad temale antud nimelt lammaste töitu asemel.

Touseb sis küsimus, kas ta wöib peale neid kaks koormat heinu, mis ta on juba kätte saanud, weel midagis nõuama. Siis meie peame enne teada, kui palju on üldse tarwis ühe lamba ülespidamiseks ühe talwe läbi, ja kudas oliwad hinnad talwel 1918/19 aastal. Kõige paremad heinu ja ka mitte üksi heinu, waid palju põhku, on teiste tööliste lambaid ka mitte saanud, ja rohkem, kui teised on sanud, wöib ka L. mitte nouama. Selle pärast mina waidlen ka noudmise suuruse wasta, ja leian, et noudja pidi ka teueks teha kui kalis oli sel ajal ühe lamba söögi.

Neil põhjustel palun otsus ümberlükama ja noudmine tühjaks tunnistama ja kohtu ja asjaajamise kuulud noudja peale pannema.

Alguskirjaga õige (allkiri).

—o—

WEEL AMETNIKKUDE „K. T.“

„Walwes“ nr. 22, käsitas keegi juba seda küsimust, mille täienduseks, õigemini teistkulgseks walgustuseks siinkohal weelgi sõna wötan.

Täitsa tõsi, juba aastad ehib nii paljude isikute ametinimetust pisike juurelisandus — k. t. — kohuste täitja, mis tähendatud isikud kindlustuse mõttes enam-wähem kõikuwasse seisukorda paneb ja teisest küljest ka töö produktiivsuse, wastutustunde ja korrallikuse peale head ning terwendawat mõju kuidagi awaldada ei saa. Autor oletab, et käesolewal juhtumisel mitte ei wõi olla tegemist kurikuulsa „onupoja ja täditütre poliitikaga“, sest sugulaste püsiwaks kohtadele asetamiseks olla wabariigi kestwuse aeg juba küllalt pikk olnud, olla see ammu juba sündinud — ja järeldab sest siis sarnase nähtuse äraolenemist lihtsalt lohakusest. Sarnasest waatepunktist wäljainnes leitakse täitsa loomulikuks nähtuseks kõikide k. t. tõstmine, nii ütelda, täieõiguslisteks riigiametnikkudeks ilma „k. t.“-ta. Nendele wäidetele wöib juba ja peab asja enese pärast wastu waidlema.

Kõige pealt lubatagu paari reaga äratähendada üht meil nii väga rohkearwulise k. t. instituudi tekkimise peapõhjust. Wabadussõja algul ja kestwusel oli parem ja wääruslisem osa meeskodanikkudest sunnitud

rahuliku töö juurest lahkuma ja isamaa kaitseks püssi kätte wõtma. Juba tol ajal tekitas kohtade küsimus kibedat meeleolu. Kuna üks osa sõjalinile läks wabatahtliselt, täis isamaa armastust ja waimustuse tuld, nägi teine liik oma eluülesannet ükskõik missuguste abinõudega sõjakärast eemale hoidmise ja seda esimesel joonel just mitmesugustele seljatagustele kohtadele poetamisega. Tekkis umbes sarnane nähtus kui ilmasõja ajal Wene Semstwo ja linnade liitudes, mis ju ka oma positiivse töö kõrwal laialdaselt wõimaldasid aumehena deserteerida. Ei taha sellega sugugi seda nähtust üldsustada ja tõendada nagu oleks sarnane motiiv kõikide juures tooniandew olnud, kuid igatahes väga paljudel juhtumistel küll, mis põhjust annab sellest awalikult juttu teha.

Wastu minnes awalikule arwamisele arwas walitsus heaks maksuma panna korraldust, mille järel sõjalinile lahkujate kohad alles pidid saama hoitud, järjekuldselt siis ka ainult k. t. nende kohtadel juttu wõis olla. Iseenesestki mõistetaw, et sarnane nõue loomulik ja läbiwiidud pidi saama üldse kõikidele kohtadele määramise suhtes. Osaliselt see igatahes sündis, mille tagajärjena nii palju k. t.

Ja et see tänapäewani kestab, et lugemata sule- ja masinakirjutajad iga päew lugemata korrad peawad aega, tööjõudu ja paberit raisates kommunistide „R. S. F. S. R.“ kombel kirja panema seda „k. t.“-d, siis wõlgname siiski wist küll kõige rohkem tänu neile mitmesugustele „poliitikatele“ ja „poliitike ridele“, esimeses järjekorras igatahes „onupoja“ (wõi ehk „täditütre“) omale, mis üsna lopsakalt weel õitseb.

Sõda lõppes. K. t. istusid kaunis tugevasti ankrus, millest neid raske oli lahti kangutada ka demobiliseeritud sõjawäelaste õiguste §§. Kõigest sellest räägiwad piltlikku ja liig selget keelt igapäewaseks nähtuseks saanud kaebtused, kirjeldused, resolutsioonid jne. demobiliseeritud sõjawäelaste õigustud nõudmiste jalgade alla tallamisest. Tuletatagu minu pärast kas wõi wiimase Tartu kongressi otsusi meele. Kuid kõik on jäänud hüüdjaks hääleks kõrbes. Muidugi mõista on k. t. hulgas väga palju tõsisemaid tööjõude, keda ammu oleks pidanud kohtadele kinnitama, aga ka nemad on sunnitud kaasa kannatama, sest mõne onupoja wõi tütre pärast ei sõandata küsimust tõsisemalt päewakorrale wõtta, waid leitakse selles nimetus omale §, mille taha etteheidete eest pugeada wõib.

Oleks igatahes wiimane aeg ka selle sõjaaja nähtuse lahendamisele ja likwideerimisele asuda. Aega on selleks küllalt olnud,

et selgusele jõuda, kes k. t. wäärt on oma kohale täieõiguslise asemikuna püsima jääma, kes sealt aga lahkuma peaksid. Wiimaste asemele on walmis kindlasti saajanded wäärilised tööjõud astuma, kellede hulgas pealegi väga palju wabadussõjast osawõtnud eesõiguslasi. Otsustamise alt wälja jääksid mõnesugustel põhjustel ainult lühemat, ajutist aega seda nimetust kandjad (näituseks teise isiku äraolekul, kohe ametissenimetamise järele).

Lõpuks olgu weel ühe iseäralise nähtuse peale tähelepanemist pööratud.

Teistes ametiasutustes märgib tiitel k. t. ära teenistuslist seisukorda, sõjaministeeriumis esineb ta aga ühtlasi ka aukraadina — „ametniku kohusetäitja“. Jättes kõrwale küsimuse, kuipalju sõjaaja tingimistes kirjutajate ümbernimetamine tingitud oli tõelisest tarwidusest ei saa äramärkimata jätta, et praegustes oludes sel auastmel küll enam eluõigust olla ei tohiks. Samuti tundub väga ebaloomulikuna nähtus, et paljude ohwitseeride kohtade peal, isegi kõrgemate, weel ikka ametnikud püsiwad. Ja seal juures räägitakse laialt sõjawäelise eriharidusest ja selle täiendamise tarwidusest ning wabastakse ohwitseera kohtade puudusel reserwi kui „wäljaspool koosseisu“ olewaid.

—?

—o—

ÜKS WÄHEMPAKKUMISE LUGU.

28. aprillil m. a. sai Ahijärwel asuwate umbes 5472 jookswa sülla puude wedu Tartusse kohaliku küttekomitee poolt vähempakkumisel wälja antud. Pakkumisest wõtsid osa 8 isikut.

Puude wedu jäi Jaan Luksepa, kui kõige vähempakkuja kätte hinnaga 1290 marka kantsüld.

Pakkujatelt sai küsitud: „Kas on pakkujatel teada, kus kohal ja missuguses seisukorras puud on, et pärast midagi ütlemist ei tuleks?“

Kõik wastasid, et on teada, isegi järwe sügawus olla wälja mõõdetud ja puuriitade pikkuse kaugus kaldalt olla teada, mispärast ka mingisugusi ütlemissi ette ei wõi tulla.

Wähempakkumist toimetab k. k. wolinik kohaliku riigikontrolli esitaja hra Tõnissoni juuresolekul.

Järgmise päewa hommikul sai Luksepale leping allakirjutamiseks ettepanud, kuid Luksep keeldus seda allakirjutamast, seletades, et aega weel küllalt on.

Mõni tund pärast seda sai endine k. k. wolinik hra Parts ametist tagandatud ja asemele määrati T. Großschmidt, kes enne Luksepa juures teenistuses seisis.

29. aprillil pöörab Luksep järsku riigikontrolli poole hinna kõrgendamise suhtes, seletades, et teised pakkujad olla kokku rääkinud, et teda, Luksepa, sisse wedada, mille tõttu ta ka nii odawa hinnani läks. Kontroll, hra E., annab, wist riigihuwisi (?) silmas pidades, Luksepale nõu, palwega pöörata k. k. kaudu.

6. mail ka muudeti wastawalt leping, kus juures kaks punkti Luksepa kasuks juure lisati ja hinda riigikontrolli nõusolekul 2100 margani stillast tõsteti.

Nagu Luksep ise pärast kellegi teisele seletanud, olla temale see „juuresaamine“ 10% juuresaadud summast maksuma läinud (s. o. juure sai Luksep sedamoodi peale nelja miljoni neljasaja kolmekümne tuhande, kuna „tasuna“ 10% sellest wälja maksis wist hea soowituse eest).

Iseloomulik on see, et riigikontrolli esitaja enne asja otsustamist kütteweo kontorist käinud järelepärimas, kui palju oleks kütteweo selts sülla wedamisest wõtnud.

Nagu „Postimees“ ja „Waba Maa“ teatawad, olla seal 1800 marga peale sülla wedu hinnatud.

Nii kaitses kohalik riigikontrolli esitaja riigihuwisi, wõimaldades teisele mitu miljoni riigiraha tasku pista.

Sämi.

—o—

WASTAWATE WÕIMUDELE TEADMISEKS.

Kompanii wäljamaa juutidel, tuntud hobuse raudade kangelasel eesotsas, on praegu kange tung Eestis ainuõiguslist kontsessiooni eksport tapamaja ehitamiseks saada ja selle alla hinnata wastawat maaala.

Selleks on kõik rattad käima pandud meie onu ja täditütarde lahkel kaasabil.

Et asi praegu arenemisel, siis piirdume ainult hoiatusega, et niisugust küsimust mitte uisapäisa ei otsustataks.

Meie eksporti kahtlaste isikute kätte mängida, oleks andeksandmata riiklik kuritegu. Oleks soowitaw, kui ajakirjandus seda küsimust terawamalt jälgiks.

H. . . . e.

—o—

K R O O N I K A.

Kallis kwiitung.

1920. a. suwel nägin Kaubi mõisa lauda juures küünis ja küüni räästa all wedemas umbes 150—200 kera okastraati, mis tsaari walitsuse aegsetest kindlustuste töödest järele jäänud. Kas seda traati sinna ainult nii palju oli jäänud, wõi oli teda ennemalt rohkem, selle kohta puuduwad andmed. Okkupatsioonil wõimudest puutumata ja Eesti wabaduse sõjast tarwitamata, wedeles tähendatud traat unustud kõigest, ootes oma tulewikku. Selleaegse Kaubi mõisas elawa Pärnu maakonna X. ringkonna walitseja P. Kink'u seletuse järele pidi see traat riigi omandus olema ja tema ametlise hoiu ja walwe all seisma. Sellest ametlisest hoiust hoolimata rändasid kerad üksikult ja paari kaupa alati laiali, wähendades traadi hulka. 1921. a. maikuul kujunes aga päris awalik müük ehk jagamine ja traati said igauks, kes aga tahtis. Et ma nimetud mõisa asunik olin ja aia tegemiseks paar-kolm kera wajasin, siis pöörasin palwega ringkonna walitseja hra Kink'u poole. Wastuseks kuulsin, et tema olla palju traati juba ära mütnud ja ülejääw osa kuluda temale ise ära, pealegi olla traat liig kallis — 200 marka kera, kuid siiski tegewat tema nii hea mehe poolest ühe heateo ja müüwat mulle ühe ainsa kera. Raha aga ei wõta walitseja hra seekord ajapuudusel mitte wastu, seda pidawat mõni teine kord mina Karksi mõisas tegema. Walitseja poiss, kes traadi kätte andis, seletas, et olla kästud sassi läinud kera anda, sest et sassinud traati olla wõimata Karksi wedada. Sedawiisi sain siis ometi wiimaks ühe sassiläinud kerakese traati pika palwete peale. Nädala poolteise pärast, kui Karksi raha maksuma läksin, selgus, et mulle selle näruse wäärtuseta asja peale hra Kink mitte ametlikult kwiitungi ei andwat. Asi ei olla mitte kwiitungile kirjutamise ega ametlise raiskamise wääriline. Kui mina ilma dokumendita maksta ei tahtwat, wõiwat tema ühel lehekesel sellekohase allkirja mulle anda. Et mina ka sarnase ettepanekuga rahul ei wõinud olla ja igasuguse walitsuse waranduse ostu juures ametlist kwiitungi nõudsin, lõpetas walitseja hra asja käelöögiga, et mingi mina kõige oma raha ja traadiga.

Wäga rõõmustaksin, kui järgmiste asjade üle keegi seletust annaks:

- 1) kui palju aega läheb ära ametnikul 200 marka raha Eesti rahas wastu wõttes;
- 2) Kas ei maksnud ka minu aeg midagi, et pidin Karksi mõisa sõitma, mis Kaubit

10 wersta kaugel, kuna see oleks wõinud siis ära jääda, kui walitseja lra raha oleks korraga wastu wõtnud;

3) kas on walitsusel tõesti nii kallid kwiitungid, mis rohkem maksawad kui kaks-sada marka, ehk on mõni muu põhjus, mis keelas mulle ametlikku kwiitungi andmast ja

4) nüüd, kus traat kõik müüdnud, kas on ka mõni kwiitung ehk arwe olemas, mis tõedaks, et on kord olnud riigil ka tähendatud traat ja nüüd on see ära müüdud, ehk on kwiitungite kalliduse pärast kõik see asjata tembutamine ära jäetud, et mitte riigile kahju tuua kalli kwiitungite raiskamisega.

Sõdur.

Kuidas meil riigiraha kokku hoitakse.

Olen mitmel korral ajalehtedest lugenu meie sadama tehaste kohta, olen ka ise seal nii mõndagi tellinud, mis aga kohutawalt kalliks maksma on läinud. Trööstisin ennast sellega, et toetasin vähemalt kodumaa tööstust.

Praegu, kus meil uus riigieelarwe kokku seatakse, ei oleks wist liig rahwasaadikutele ühe asja peale tähelpanu juhtida.

Riigi sadamatehastes töötab 500 töölis ja selleks on ka ligi 300 ametnikku, kes hariliku tööpäewaga ei lepi, waid weel õhtuti ja ka pühapäiwiti ületundisid teewad!

Wist küll ainuke õnnelik maa ilmas, kus 500 töölise kohta 300 ametnikku platsis, kes weel hariliku tööpäewa asemel ületunnitoid on sunnitud tegema.

Minu arwates, kui riik arwab tarwilikuks sadamatehaseid toetada, siis toetagu, aga mitte rahwa poolt saadud raha arwel. See on üleliigne uhkus nii palju ametnikka ülewaldada. Selleks ei ole meie weel küllalt rikkad.

Juhuslik pealtnägija.

80 milj. m. riigi-warandust awalikuks tehtud.

1921 a. pakkusid Bekkeri tehase hooldajad suusõnaliselt meriasjanduspeawalitsusele müüa 2 põhjasüwendajat ja ühte wurdlaewa „Sturmi“, millede wäärtust praegusel ajal 80 miljoni marga suuruses hinnatakse. Suusõnaliselt läbirääkimisele järgnes ka kirjalik ettepanek waranduse müümiseks. Meriasjanduspeawalitsuse juhataja, kapten Tiidemann teatas kaub.-tööstusministrile, et meriaspeawalitsusel neid tarwis ei ole. Tööst.-kaubandusministeeriumist saadeti ettepanek juriidilisele komisjoniile läbiwaatamiseks, — seega Eesti riigi oma ei ole. Juriidilise komisjoni poolt kohapeale saadetud ametnik leidis, et see kõik Bekkeri tehase warandus on

Juriidilise komisjoni tegewuse lõpetamisega alustati kaub.-tööstusministeeriumi riigiwaranduste ülewõtmise komisjoni poolt uuesti uurimist waranduse omaniku leidmiseks, mille järeldusel selgus, et waranduse omanik on — Eesti riik.

Nagu nüüd ustawast allikast kuuleme, on üks Bekkeri tehase juhtivatest meestest, kes praegu arreteeritud, üles tunnistanud, et tähendatud warandus tõesti end. Wene riigi oma olnud ja nende ehituseks ka Wene riigilt awansina raha saadud.

Juurdlus kestab edasi.

„W. Maa“.

Wahejuhtumine piiril.

Eesti ametnikud Wenemaale wiidud.

30. mai õhtul läksid Petseri maakonna, Irboska walla, Gredishtse kaubawahetuspunkti piiripolitsei kontrolöör Johan Hansu p. Lasmann, ametnik Kusnetsow ja 4. jaosk. politseikordnik Juhan Reiljan Pihkwa raudtee sihis Wene piirile, kuhu neid keegi isik kutsunud. Kordnik Reiljan jäänud piiri ligidal teistest emale, et tarwilisel korral seltsimeestele abi anda, Lasmann ja Kusnetsow aga liginenud piirile, kus traataed puudus. Nõuk.-Wenemaa poolt ilmunud kaks isikut Lasmannile ja Kusnetsowile wastu ning nende wahel alanud mingisugune jutt sõbralikul alusel. Täiesti ootamata haaranud Wenemaa-poolt tulnud isikud Lasmannil ja Kusnetsowil kätest kinni ning kui nendele ligidalseiwatatest pöösastest weel mitu meest abiks tulnud, wiidud Lasmann ja Kusnetsow üle piiri nõuk.-Wenemaale. Lasmanni ja Kusnetsowi edaspidise saatuse üle puuduwad tänini igasugused teated.

W: M. 189

Ülekohtune nähtus.

Nagu teada, on meie sw. tehnika kooli juure iseäranis palju „mitteestlasi“ koonduanud. Ka wäiksemate kohtade peal, nagu walwurid, töölised jne. on nad teenimas.

Kui juhtub sinna sisse mõni cestlane, siis on see ikka, kui tilk meres.

Nii hiljuti wabastati sealts koosseisu wahendamise puhul mõnda isikut, kuid imelik, et wabastati muuseas üks wabadusesõja inwaliid, kes nagu temale antud tunnistusest näha, oma kohuseid kõik aeg korralikult täitis ja alles jäeti wenelased, keda „iseäralistena töölisena“ ülesmürgiti.

Tunnistus kannab ratsawäe kapten Mühlen'i allkirja, kes sakslasena Põhjalääne armees teenis. Kas nii austakse wabadusesõja inwaliidisi?

Weel meie politsei arrestimajast.

Omaval ajal juhtisime „Walwes“ tähelepanu wäärnähtuste peale, mis meie Tallinna politsei arrestimajas walitsesid. Nüüd oma imestuseks leiame „Waba Maas“ järgmise kohutawa teate, mis otse uskumata näib olewat.

Peksmise kahtlus arrestimajas.

31. mail ilmus kriminaalpolitseisse Martna walla naiskodanik Emilie Jaani t. Pölten, elukoht S. Laagri t. nr. 4-b, krt. 3 ja teatas, et 29. skp. oli tema wend Alfred Pölten purjus olekus politsei poolt arrestimajja wiidud, kus tema kohe ära suri. Arstlisel ülewaatusel selgus, et A. Pölten südamerabandusse oli surnud. Nüüd aga pannud ta tähele, et surnukehal sealja peal ja ka silma peal sinised märgid leidnud, woorimees nr. 271, kes Pölteni arrestimajja wiinud, seletanud, et tema tähele pannud, et Pölteni näo peal kuni tema arrestimajasse paigutamiseni neid märka ei olnud, ka kuulnud tema arrestimajas kisa, millest oletada wõib, nagu oleks Pölteni seal peksetud. Juurdlus kestab.

Kirjad raudteelt.

Meie raudteest on nii mõndagi kirjutud. Juhin weel ühe wäärnähtuse peale wastawate wõimude tähelepanu. Haapsalu liinil Ellamaa jaamas sai omaval ajal ruumide puudusel 2 wagunid publikumi jaoks jäetud, kus iga sinnajuhtunud kodanik peawarju leiaks.

Paljud korrak olen tähele pannud, et Ellamaa jaama raudtee ametnikud neid wagunid oma eriotstarbeks tarwitawad ilma et sissesõitnud kodanik kuskilt warju leiaks. Ühel juhtumisel olin sunnitud isegi wäewõimuga waguni sisse tungima, sest peawarju kõigesuurema wihma eest kuskilt leida ei olnud. Nüüd on jaama hoone walmis ehitud, kuid reisijatele seal ruumi ei leidu. Üks nendest wagunitest peaks vähemalt jaama ooteruumi kohuseid täitma.

Loodan, et meie uus teedeminister reisijatele nii wastutulelik on, et ka Ellamaa jaama peale oma tähelepanu pöörab.

H—o.

Päewaleht № 125 toob järgmise teate.

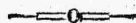
„Walwe“ laialilaotamine Eesti asunikude hulgas Wenemaal.

Mõned Wenemaalt tulnud inimesed kõnelewad, et seal Eesti asunikude hulgas mõnda „Walwe“ nummert olewat laiali laotatud.

Tähenadatud ajakirja numbrid olewat kohalikule Nõukogude saatkonnale lähedal seiswad inimesed Tallinnas kokku ostnud ja mõne tubande arwulise eksemplaride koguna Wenemaale saatnud.

Nähtawasti on „Pwl.“ eksiteele wiidud, wist „Walwe“ „mõnetuhande arwulise eksemplaride wenemaale saatmine“ annaks enast silmapilk numbrite läbimüügis tunda, kuna see ikka endistes kindlates piirides sünnib.

Toimetus.

Kirjad toimetusele.

I.

Wastuseks „Walwes“ nr. 23 ilmunud kirjatüki peale (kirjad toimetusele VIII) palun tungiwalt järgmistele ridadele ruumi lubada.

1917. a. asutawa Rakwere Nooresoo Seltsi juhatusel on ehk weel selgesti meeles koosolek endises waestelaste warjupaiga ruumes (Pikk t.), kus ma kõiki raha summasi oma käest ära anda tahtsin, kuid miskisugusel põhjusel lükati see edasi — loomulikult pidid siis ka arwed kokku wõetud olema, mis juhatusel sai ette kantud. Peale selle tulid sakslaste tulekul segadused ja nii jäi raha üleandmata.

Elasin ligemale kolm kuud sakslaste ajal Eestis ja väljasõiduks oli sakslastelt seaduslik luba. — Nii ei wõi „kiires korras“ põgenemisest, tapmise kartusel, juttugi olla, nagu W—r tõendab.

Teatan kõikitele asjast huwitatuile, et endise Rakwere Nooresoo Seltsi raha on minu poolt Wirumaa Lastekaitse Ühingu korraldusesse antud. Seda raha ei olnud mitte 3500 rubla, nagu W—r tõendab, waid 2066 rbl. 26 kop. — selles summas liikmeraha 29 rubla 82 kop. Seltsi sissetulekute ja wäljaminekute üle on täpipealne arwepidamine ja seaduslikud dokumendid olemas. Muud „wäärtuslist wara“ seltsis ei olnud. Selts oli registreerimata ja suurem osa juhatusel liigetel — liikmeraha maksmata.

Mis Noobeli asjadesse puutub, siis pean teatama, et Peterburi jõudes ilmusin kohe Noobeli Peawalitsusesse, mis mu Wenemaal soidu peapõhjuseks oli. Loomulik ka, et ma rahad pidin kaasa wõtma. Uulitsale neid ei wõinud jätta ja teist Noobeli esitajat, peale minu, Rakweres ei olnud. Kuid igatahes mitte 18.000 rubla, nagu W—r jälle tõendab. Noobeli esitajaga olid mul alles hiljuti sidemed ja minu elukoht on nendele teada. Ei ole põhjust uskuda, et Noobelile löbu teeb 18000 rubla

kinkida, kui W—r juba 2000 rublast pikse kõmu teeb.

Lõpuks jääb mul arusaamatuks, miks peaks ma haigekassale korterit ja mööblit hinnata tarvitada andma, W—ri arwates, kuigi ma asjaajaja olen.

W. Luksepp.

II.

4. jaosk. rahukohtuniku otsusega pidi S. Kloostri tän. № 11 majast keegi Nielsen, Aksel väljatõstetud saama.

Aksel elas ülewal teisel korral, kuid välja sai tõstetud mitte Aksel, waid koguni wõõras waene naisterahwas kolme wäikese lapsega. Maja on mõisnikkude ühisuse oma, kes ka Nielsen Akseli välja tõsta palus, kuna Herta Tents, keda välja tõsteti, koguni erakorteris elas. Huwitaw, et H. T. korter peale selle weel N. A. üle anti. Kas on siin arusaamatusega wõi lihtsa eksimisega tegemist?

Toimetuse järeilmärkus. Meie teada peaks väljatõstetud saama see isik, kelle kohta kohtuotsus tehtud, aga mitte teine.

III.

26. mail s. a. ilmunud „Walwe“ 23-as numbris on lhk. 13 awaldatud kirjutus, mille alguses teatatakse, ent peale proua A. Kahlberg'i tabamise Walgas, merewäe staabist kapten S. Kaitsepolitsei Peawalitsuse Ülema L. poole ilmus ja teatas, et kinnipeetud asjade hulgas ka tema asju olla.

Mul on au teatada, et minu juures merewäe staabist kapteni S.'i ei Kahlbergi, ega ka teisis asjus käinud ei ole järjekult awaldatud teade ekslik on, mispärast seda lahkesti õjendada palun.

Kaitsepolitsei Peawalitsuse Ülem:
(allkiri).

IV.

1920. aastal palus Paide linna kodanik Johan Ewert Moskwa opteerimiskomisjoni, et see teda Eesti kodakondsusesse wastu wõtaks.

Komisjioon lükkas palwe tagasi. Sellepeale pöörasid sessamas asjas 5 isikut, Ewerti ennast ja tema minewikku tundes, Siseministri poole palwega teda Eesti kodakondsusse wastu wõtta. Hra Siseminister, nooremehe elulooga tutvunedes ja meie eestkostmise tõttu otsustas Ewert wastuwõtmise jaatawalt. Nimetud otsuse ärakiri leidub praegu Wälisministeeriumi Wene osakonnas.

Umbes poolteise kuu eest teatas Ewert Moskwa, et opteerimiskomisjoni ka Siseministri otsust ignoreerib ja tema palwet kuuldagi ei wõtta. Sellepeale saatis Wälisministeerium, minu palwet ja kulul, 2. apr. telegrammi opteerimiskomisjoni: 25. aprillil sain Wälisministeeriumilt lühikese kirjaliku wastuse: Johan Ewerti opteerimis palwe on Moskwa opteerimiskomisjoni poolt ta gasi lükatud.

Ei tahaks uskuda, et komisjioonil õigus oleks Siseministri otsust ignoreerida. Ewert on fotograaf ja teenis Moskwas minu töökojas 2½ aastat. Mina tunnen teda läbi ja läbi, ning siia jõudes saaks tema jällegi minu juures töötama. Praegusel juhtumisel wõiks ehk oletada, et Moskwa komisjioon asja liig pealiskaudselt on otsustanud. Et mobiliseeritud noormees mülitsta teenistusse sattus, on ainult tema õnnetu saatuse süüdi.

Kui aga opteerimise komisjioon ilma põhjusteta palwe tagasi lükkab, siis on see igatahes suur ülekõhus Eesti kodanikkude wastu.

Kui ma selles asjas meie Wälisministeeriumis käisin, siis wastati, et Ewerti opteerimis komisjioon wastu ei wõtta, kui aga Ewert tulla tahab, siis tulgu ta salaja üle piiri. Mistarwis siis opteerimise komisjioonid tegutsemas?
O. S.

V.

Meie pealinna kodanikkude kaswatamatuses on nii mõnigi rida kirjutud, seletaw on see wast sellega, et meie ainult mõni aasta iseseiswa riigina püsime.

Kuid siiski peame nõudma, et wabariigi kodanik wähemalt elementaarsemaidki seaduse nõudeid täidaks.

8. juunil s. a. mööda minnes üle wana kraami-turu raudtee sõidu kohast, nägin kuidas üks keskealine herra mööda kõnniteed jalgrattaga kihutas ja ainult et möödaminejad õigel ajal teda takistasid, kellegist wanast naisterahwast üle ei sõitnud. Ratta number oli 1217.

Igasugused määrused kui kodanik neid ise ei austa, kaotawad oma mõju.

Meie energiline politsei peaks weel kindlamini igasugustele korrarikkujatele „meeletutama“ et wabariigi määrusi austataks.

H . . . O.

VI.

Olen mitu korda tähelnanud, kuidas ühe weoautode omanikule, riigi (sõjaministeeriumi) mototsikliga, üsna järjekindlalt bensiini weetakse. Minul ei ole mitte wõimalik teada saada, kelle see bensiin on, kas riigi wõi mõne ärimehe oma, ei saa aga ka

mitte uskuda, et see riigi sõiduriist lihtsalt ärimehe orjusesse oleks antud. Mina olen ainult kolm korda juhtumisi selle mototsikli nummert näinud, 5. m. k. kuna oli „S. M. 11“, 16. m. k. „S. M. 6“ ja 19. m. k. „S. M. 5“. Kui see bensiin ei olekski riigi, siiski on selle sõiduriista tarvitamine erasisiku huwides kuritöö ja ju see bensiini wedaja inimene, mõnikord on neid kaks, ka ikka riigi palgasaajad on. Igakord sõidetakse kaks korda, esmalt wiiakse tühjad ära. Ja kes on see bensiini saaja? Wististi mitmekordne miljonär, kellel Tallinnas suur krunt mitme majaga, ka teistes linnades olla tal majad. Peale selle on ta linna piirituse ja wiina müüja, kes päewas tuhanded „puhast“ teeb.

F. J.

KUIDAS MEIE RIIGI RAUDTEE-AMETKONNA KORTERI KRIISI LAHENDATAKSE.

Palju on korteri küsimuse üle kirjutud ja räägitud, kuid silmaringil ei ole näha midagi, mis asja lahendada wõiks. Mitte ilma huwita ei ole asjaolu, kuidas riigiraudtee ametkonnas seda kriisi lahendatakse. Järgmine näitus toob selge pildi, kuiwõrd kõrgemad ametnikud alamate puudustest aru saawad ja osa wõtawat. Minewal sügisel asus ametisse jaoskonna ülem, kellel sellekohane õigus raudteewalitsuse poolt korterit saada esimeses järjekorras, peale tehniliste jõudude, ja kes selle õiguse teostamiseks ka wastawaid samme astus, ise abikaasaga oma ametlisse kantselei-ruumi elama asudes. Et aga kantseleis elada wõimalust ega luba ei ole, saadi tüdimata pealekäämistega niikaugele, et raudtee korterikomisjon sellele ametnikule paar waba olewat tuba tühendas, mis hilja surnud rdt. ametniku lese korteriks olid, kes aga ise maal elas ja neid ruumisid sugugi ei tarwitunud. Lõpuks saadi nii kaugele, et Teedeülema korraldusel sellele prouale ettepanidi ruumid puhastada ja üleanda. Kuid nüüd aga leidus neile ruumidele uus peremees, muidugi mõista, igasugust tutwust, ametistat ja sidemeid lahti päästes.

Osakonna ülem, kellel sellessamas majas korralik 5-toaline korter, leidis järsku, et tema enam oma abikaasa ja 3 lapsega neis äraelada ei saa, mispärast arwas, et paras aeg on oma ruume weel suurendada, et weel mõnda kaasüürilist oma juure wõtta.

Sellepärast esines Teedeülema ees nõudega, et need kaks tuba mitte ilmakortlita jaoskonna ülemale, waid temale saaksid antud. Olgu tähendus, et osak. ülem oma 5-toalise korteri juures juba 2 kaasüürilist

pidas. Nagu kuuleme, on ka Teedeülem selle korteri üleandmise jsk. ülemale seisma pannud, põhjenedes wist pühakirja peale kus öeldakse, et kellel on, sellele antakse, kellel aga ei ole, sellelt wõetagu ka see ära, mis tal on. Nii on siin lugu, ühele, kellel juba tarwitada olewate ruumide laheduse pärast wõimalik on kaasüürilisi pidada, antakse weel juure ei tea mis otstarbeks, teisele aga kellel kuhugi minna ei ole — ei anta midagi. Ei ole ime, et niisugused korraldused paksu werd sünnitawad, mis igasuguse lugupidamise kõrgemate ametnikkude wastu tema alamate seas ära kaotab.

—u.—

AUTASU KOKKUWÕTTED.

Kõiki kokkuwõttes, mis autasu küsimusest teada, saame järgmise pildi.

Eesti sõjawägi, kes üliwaprasti wõideldes isamaad igawese kuulsusega ehtides, Eestit riigiks löi, autasust ilma jäi.

9. jalawäe polgu Sõja ajaloo raamat, lk. 265. ütleb selle kohta muu seas:

„Polgu ülema poolt pandi Wabaduse Risti aumärgi saamiseks ette 25 ohwitseri ja 135 sõdurit, kuna aga Wabaduse Risti komisjoni poolt aumärgi wääriliseks tunnistati 5 ohwitseri ja 49 sõdurit. Nagu pärast selgus, polnud kirjalikkudes ettepanekutes küllalt paragraafide ja punktide järel talitud. Kui Tartu rahuläbirääkimiste ajal Wene enamlaste massid marulise suurükitule toetusel kuus nädalat laawana Dubrowka ja Saala külade peale woolasid, kus 9 polk wastas seisis, siis oli sõjawäe ülemjuhatus kui ka Wabariigi walitsuse tähelepanu aina sinna poole pöördud. Waenlane sai jõuetumaks tehtud ja rahudelegatsioonile trump kätte mängitud. On wäga arusaadaw, et siin wõitlejate keskel kangelasi mitte wähe ei olnud. Samal ajal said aga W. R. paljud neist, kes seljataga teenisid ja elu eest kordagi wäljas ei olnud. Ohwitseeride kogu, kui mõjuwam jõud polgus, ei wõinud sarnase nähtusega leppida ja tõstis walju protesti.“

See protest ei ole ainuke. Pea kõik sõjawäe üksused olid ja on weel praegugi protesteerinud seisukohale asunud. 8. mail s. a. protesteeris demobiliseeritud sõjawäelaste organiseeritud kogu Tartus. Tõesti andekandmata on see wäljakutsuw jultumus, millega autasu kangelaste silmas haawatakse! Mis mõtleb ometi waikiw Riigikogu? Ootab ta sellest head?

Kui palju selle juures küll ei nuriseta — ometi tänini ei kõssagi Kõrge Kogu. Wahest kawatseb ta oma waikimisega heaks

kiita tehitud õiglusetust, — kindral Sootsi poolt enneaegse ettepannud autasu lõpetamise eri seaduse juure üle minna?! Lihtne wormel. Ei nõua keelu. — Nii kaugemale oleme siis jõudnud — wapruse loogika on raha kursiga kokku seotud. Wastake omelt enne teie, kes Eesti saatust nüüd tüürite, kas wägitoad 1919. a. said Ülemjuhataja Operatiiv Staabi poolt ette tellitud: nii ja nii palju, mis rohkem — on oma pead tehtud ja selle eest tänu, aumärki ei anta?

Sellessamas 9. polgu ajaloos loeme meie lhk. 163, polgu ülema, polkownik Schmidti päewakäsust: „Teie olete need, kes kindlustavad meie koduse rahuliku töö ja elu. Teie õlgadel on kodumaa oma saatuse ja õnne loonud. Teie kaitsete teda igal ajal ka oma werega. Ma ei leia küllalt sõnu, et hinnata teie wahwust ja kangelaselist meelt. Meie ühine armastud kodumaa ei unusta kunagi neid ohwreid, mis teie iganes tema eest walmis olete tooma.“

Mis ütlete teie, kangekaelsed riigimehed parlamendi koosolekul? Waadake, missuguse waimustusega peeti otsustawaid lahinguid. Kus on nüüd see armastatud kodumaa tänu!? Kas protestide rohkuses? „Hulk kangelasi on oma teenitud tasust ilma jäänud“ — nii tunnistas Dem. Sw. Liidu Keskjuhatus umbes 20 tuhande organiseeritud kangelase nimel märgukirjas Sõjaministrile 21. oktoobril m. a. nr. 1067 all. Kindral Sootsi resolutsioon oli: „Ei ole nõus“. Kas arwate teie niisuguse rõhuwa meeoleu loomisega kindlustawat wäe ülema usku: „Teie kaitsete teda igal ajal oma werega,“?

Kodumaa, Waba Eesti rahwa saatust nõudis seda — ja sõjamehed sõdisid kui lõwid. Tõid ohwrid — 3400 surnukeha. Langenute au on kallis kultuura rahwaste juures. — Langenute nimed raiub walitsus kuld kirjadega, tänu märkidega, tundmata sõduri matustega igawesti oma rahiwa rindu.

Mäherduse pilke osalised peame siis meie olema?! Eesti sõjawäelased, ütlege — kes mõistab õiget kirjakeele sõna leida, kuidas austada wabariigi walitsuse otsust, mis pisut enne Nelipühi sõjaministeeriumile, autasu osakonnale, teatawaks sai: Langenutest autasuks ettepanna ainult 10—15 meest?! Juba see fakt, et langenuid, wahest ka ajakirjanduse surwe all, peale sõjaministri keelu korralduste kõikide lõpuks mälestakse, annab liig paha mulje annetajate südametunnis-

tusest. — Nagu kuuleme, olla sõjaminister siiski 250 meest ettepannud, oma kord diwiisi ülemate arwu ligi poole wõrra wähendades.

Mitte mingisugune wormi wiga, teadmatus, kangelasest mitte ärarippub eksitus kirjelduses, wiiwitus jne. ei tohi eitawalt asja otsustada ega enneaegselt autasu asja lõpetada. Õiglase aukohtu walwel peab seisma kogu Eesti ajakirjandus. —

Toome andmed arwudes, mis iseloomustawad autasu kokkuwõtet II. D. S. Liidu kongressi referaatidest:

1. Wabaduse Ristile üldse ettepanekuid ühes wäljamaalastega on tehtud 4491.

2. Üldse on W. Riste wäljaantud ühes wäljamaalastega: I. liik — 1. järk 24, 2. järk 107, 3. järk 451; II. liik — 2. järk 22, 3. järk 2020, kokku 2624.

3. Wõrdlew puudujääk kahe eelmise summa wahel on see hulk ettepanekuid, mis hoopis otsustamata, ehk mis mitmesuguste kirjeldustes ettetulnud wormi wigadel eitawast wägestingisid, kus juures Wabaduse Risti Nõukogu oma nooruse tõttu ka weel isiklikult sisu arwustades wigu tegi, milleks tal aga wäeosa ülema otsustawad dokumendid puudusid — 1867.

4. Uusi ettepanekuid arwatakse umbes weel juure tulewat 1500.

5. Kõige uuemate ettepanekute arw sõjaministeeriumis, mis otsustamata, kas need ka tagasi saadetakse, wõi sõjamin. käustikku seisma jäetakse — 50.

6. Soomlastele on antud Wab. Riste 550, Daanlastele — 43, Inglisele — 86, Jaapanlastele — 1, Ameeriklastele — 24, Lätlastele — 7, Prantslastele — 4; kokku wäljamaalastele — 715.

7. Nii on Eesti omadele antud — 1909 (pkt. 2 = 2624 — 715).

8. Lahingutes ülesnäidatud wapruse eest ühes wäljamaalastega on seega wäljaantud Wabaduse Rista — 2042.

9. Mobiliseeritute Eesti sõjawäelaste arw Sõjaw. Terwishoiu „Wabadussõja raamatu“ tabelite põhjal ligi 75.000.

Seega on küllalt piltlikult tõestud, kui wäike on just Eesti sõjawäelaste peale juhitud % wäljamaalastega.

Nüüd aga on Eesti waprus, wägitoad, muulastest protsentiliselt kaugelt maha jäetud. Mikspärast?!

Kus on siis Eesti õigus, õiglus ja waprus?!

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.